

Selvitys palveluseleiden käytöstä kuntien ja yhteistoiminta-alueiden sosiaali- ja terveyspalveluissa – tilanne vuoden 2018 lokakuussa

5.11.2018
Anu Nemlander
Mari Sjöholm

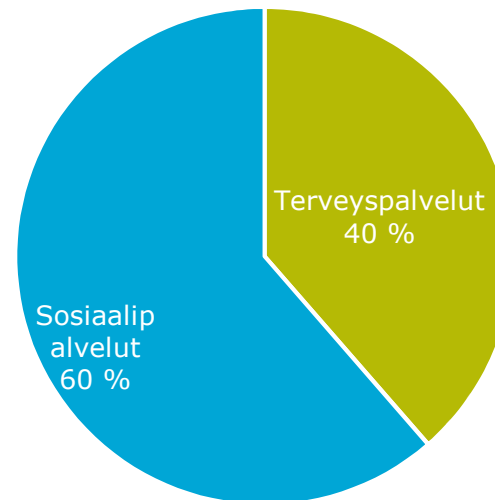

Sosiaali- ja terveystalveluiden palvelusetelikysely 2018

- Sosiaali- ja terveystalveluiden palvelusetelien käyttöä koskeva kysely lähetettiin kaikkiin Manner-Suomen kuntiin sekä sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistoiminta-alueille (yt-alue = kuntayhtymä ja vastuukunta).
- Vastaava kysely toteutettiin Kuntaliitossa edellisen kerran vuonna 2015.
- 143 kuntaa/yt-alueita vastasi kyselyyn.
 - » Saadut 143 vastausta pitävät sisällään 228 kuntaa, mikä on 77 % kaikista Manner-Suomen 295 kunnasta. Vastaukset kattavat 84 % Manner-Suomen väestöstä.
- Kyselyn vastauksia on täydennetty kuntien/yt-alueiden verkkosivuilta löytyvillä palvelusetelitiedoilla.
- Seuraavissa palvelusetelien käytön jakautumista esittävässä dioissa olevat kuvioiden havaintomäärät (N) perustuvat erilaisiin palveluihin tarkoitettujen palvelusetelien yhteismäärästä kunnissa ja kuntayhtymissä (selvityksen Excel-tilukko).

Palveluseteleiden käytön jakautuminen sosiaali- ja terveystalveluissa N = 640

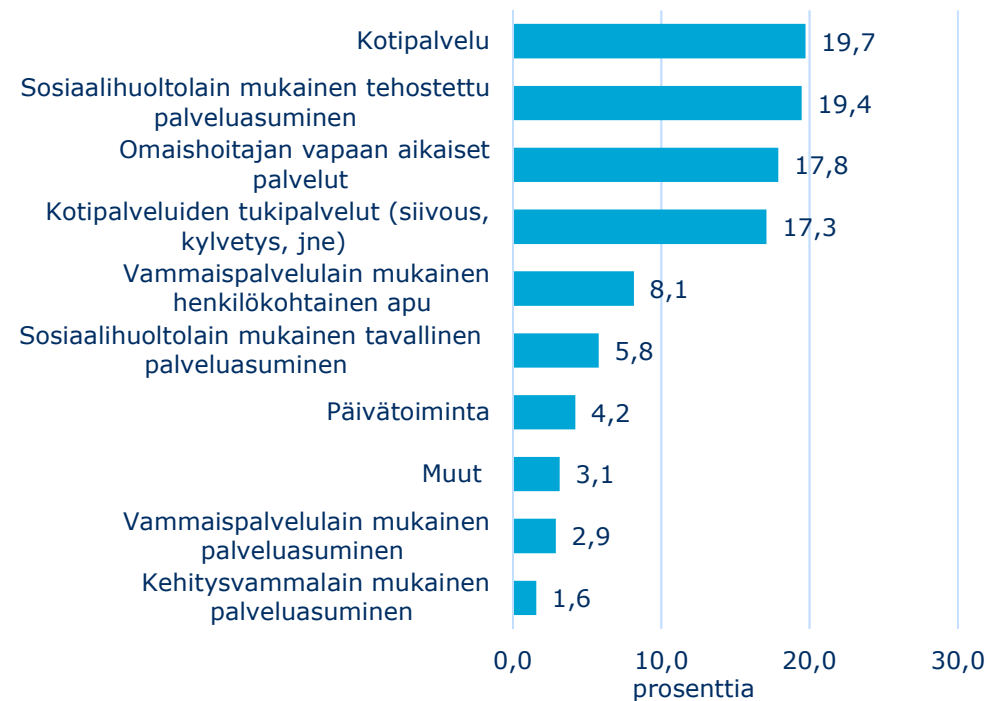
- Käytössä olevista palveluseteleistä yleisimmin palveluseteliä käytettiin sosiaalipalveluissa 60 % (N = 381).
- Terveystalveluissa käytettiin 40 % kaikista sote-palveluseteleistä (N = 259).
- Vuoden 2015 vastaavassa Kuntaliiton selvityksessä sosiaalipalvelujen osuus oli 74 % ja terveystalvelujen 26 %.

Sosiaalipalvelujen osalta palveluseteliä käytettiin yleisimmin

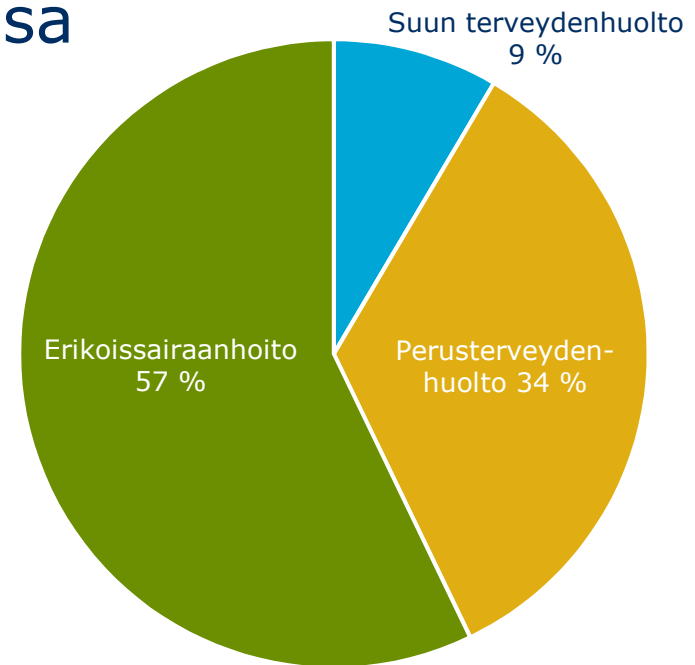
N = 381

- Kotipalvelussa (19,7 %)
- Sosiaalihuoltolain mukaisessa tehostetussa palveluasumisessa (19,4 %)
- Omaishoitajan vapaan aikaisissa palveluissa (17,8 %)
- Kotipalveluiden tukipalveluissa (17,3 %)

Palveluseteleiden käytön jakautuminen terveydenhuollossa N = 259

- Terveydenhuollon osalta eniten palveluseteleitä oli käytössä erikoissairaanhoidossa (57 %).
- Perusterveydenhuollossa palveluseteleitä oli käytössä 34 %.
- Suun terveydenhuollossa palveluseteleitä oli käytössä 9 % kaikista terveydenhuollon palveluseteleistä.
- Vuoden 2015 vastaavassa Kuntaliiton selvityksessä erikoissairaanhoidon osuus oli 35 %, perusterveydenhuollon 52 % ja suun terveydenhuollon 13 %.

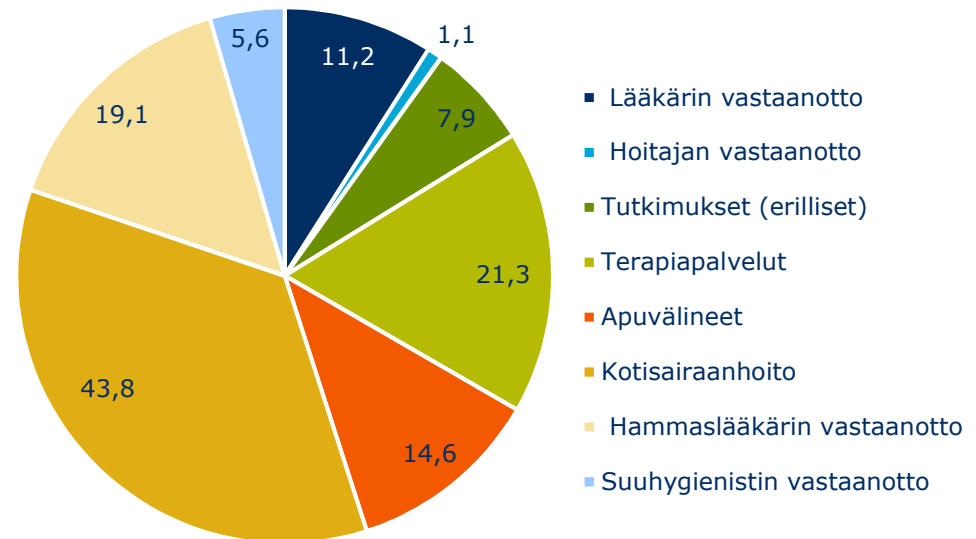

Palveluseteleiden käytön jakautuminen perusterveydenhuollon palveluissa

N = 89

Perusterveydenhuollossa palveluseteliä käytettiin yleisimmin

- kotisairaanhoidon palveluissa (43,8 %),
- terapiapalveluissa (21,3 %),
- hammaslääkärin vastaanottotoiminnassa (19,1 %),
- apuvälineissä (14,6 %),
- lääkärin vastaanottotoiminnassa (11,2 %),
- tutkimuksissa (7,9 %) ja
- hoitajan vastaanottotoiminnassa (1,1 %).

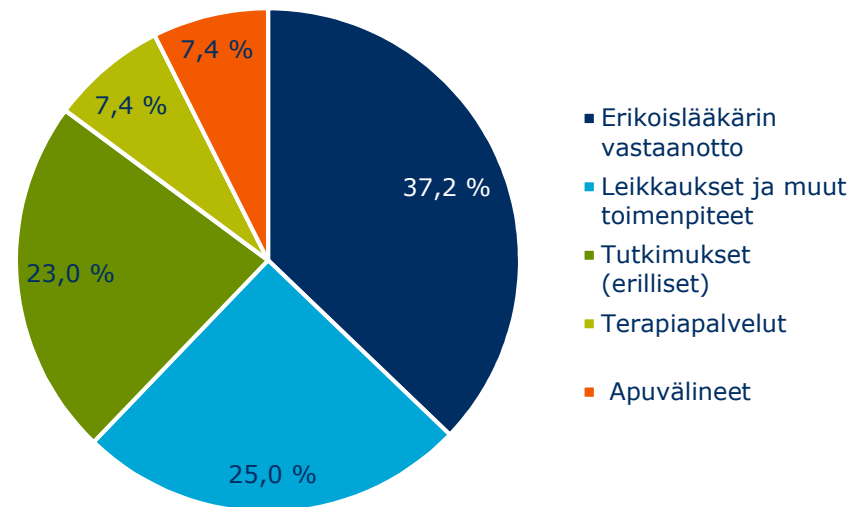

Palveluseteleiden käytön jakautuminen erikoissairaanhoidossa

N = 148

Erikoissairaanhoidossa palvelusetelin käyttöalueet olivat

- erikoislääkärin vastaanotto (37,2 %),
- leikkaukset ja muut toimenpiteet (25 %),
- tutkimukset (23 %),
- terapiapalvelut (7,4 %) ja
- apuvälineet (7,4 %).

Erikoissairaanhoidon palveluseteleiden määrän kasvu vuoteen 2015 verrattuna

- Erikoissairaanhoidon palveluseteleiden määrä on nelinkertaistunut vuoden 2015 vastaavaan selvitykseen verrattuna.
- Erikoislääkärin vastaanotto toimintaan käytetään nyt lähes viisinkertainen määrä palveluseteleitä.
- Leikkausten ja muiden toimenpiteiden sekä tutkimusten palvelusetelimäärät ovat kolminkertaistuneet.
- Terapiapalveluissa ja apuvälineissä käytetyt palvelusetelit ovat yleistyneet merkittävästi erikoissairaanhoidossa.

Missä kunnissa käytetään eniten sote-palveluseteleitä?

- Tampereen ympäristökunnissa Ylöjärvellä, Nokialla, Kangasalalla, Pirkkalassa ja Lempäälässä on käytössä laaja ja keskenään yhteneväinen erikoissairaanhoidon palvelusetelijärjestelmä.
- Tampereella käytössä olevat palvelusetelit olivat jakautuneet tasaisesti perusterveydenhuoltoon, erikoissairaanhoidon ja sosiaalipalveluihin.
- Useimmissa kunnissa palvelusetelien käyttö painottuu edelleen sosiaalipalveluihin, missä niitä on perinteisestikin käytetty eniten.

esh = erikoissairaanhoidon palveluseteli, pth = perusterveydenhuolto, sos.palv. = sosiaalipalvelut

Organisaatio	Palvelusetelien määrä	Missä palveluissa eniten?
Ylöjärvi	28	esh 20
Nokia	25	esh 20
Kangasala	24	esh 20
Pirkkala	22	esh 19
Lempäälä	21	esh 20
Tampere	20	pth 6, esh 6, sos.palv. 6
Helsinki	14	sos.palv. 8
Kuopio	13	sos.palv. 7
Siun sote	13	sos.palv. 10
Seinäjoki	12	esh 7
Kuusamo	11	sos.palv. 7
Pori	11	sos.palv. 4
Jyväskylä	10	sos.palv. 5
Essote	10	sos.palv. 7

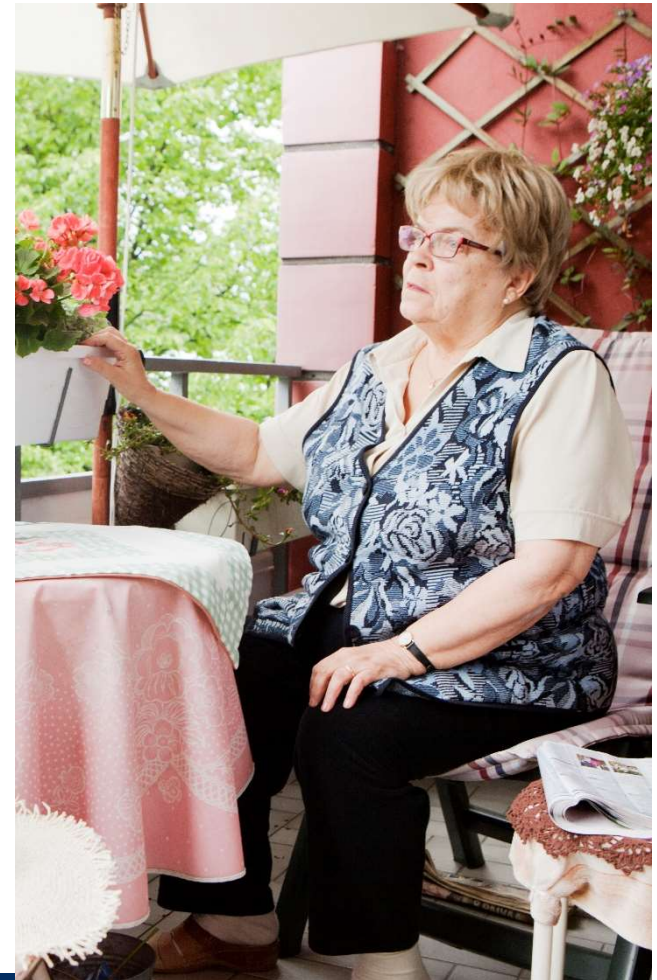
Missä palveluissa palvelusetelin arvo on tulosidonnainen?

- Kysymykseen vastanneiden (N = 105) osalta palveluseteli oli tulosidonnainen useimmiten
 - » tehostetussa palveluasumisessa (N = 51)
 - » kotihoidossa (N = 47)
 - » kotihoidon tukipalveluissa, joista yleisimmin siivouspalveluissa
 - » tavallisessa palveluasumisessa.

Hintakaton käyttö eri palvelusetelipalveluissa

- Kunnan päättäessä asettaa palvelun hinnalle hintakaton se määrittää **palveluntuottajille** palvelusta maksettavan **enimmäishinnan**, johon sisältyy **kunnan maksama osuus** (palvelusetelin arvo) **ja asiakkaan omavastuu**.
- Käytännössä kunta asettaa palvelusta maksettavan enimmäishinnan yhdeksi palveluntuottajien hyväksymiskriteeriksi; tätä kutsutaan hintakaton asettamiseksi.

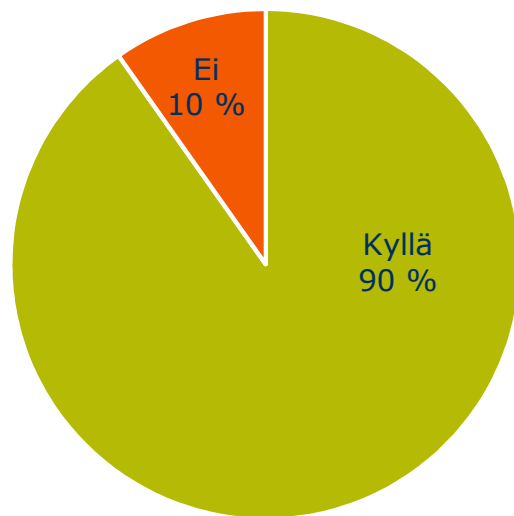

Missä palveluissa käytätte palvelusetelin hinnoittelussa hintakattoa?

- Kysymykseen vastanneista (N = 92) kolmannes (N = 32) vastasi, että hintakattoa ei käytetä palvelusetelipalveluissa.
- Hintakaton määrittäminen oli vastausten perusteella yleisintä:
 - » tehostetussa palveluasumisessa (N= 19)
 - » omaishoitajan vapaan aikaisissa palveluissa (N = 12)
 - » vammaispalvelulain mukaisessa henkilökohtaisessa avussa (N = 11)
 - » kotipalveluissa
 - » kehitysvammaisten ja vammaisten palveluasumisessa.

Voiko valinnanvapauslaille asetettuja tavoitteita mielestänne toteuttaa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä annetun lain mukaisen palvelusetelin avulla?

N = 133

Mitä muita keinoja valinnanvapauden lisäämiseksi voitaisiin mielestänne käyttää nykyisen lainsäädännön pohjalta?

Nostoja avovastauksista

Palvelusetelilakia pidettiin useissa avovastauksissa hyvin toimivana.

Palveluseteliä pidettiin alkuvaiheessa riittävänä keinona lisätä valinnanvapautta.

- "Palvelusetelin kehittämistä ei pidä pysäyttää. Aktiivisesti voidaan edelleen lisätä asiakkaiden palvelujen tuottamisen mahdollisuutena."
- "Palveluseteli on tällä hetkellä ainoa toimintamalli, jossa valinnanvapaus toteutuu täysimääräisenä."
- "Pitää markkinoida paremmin."

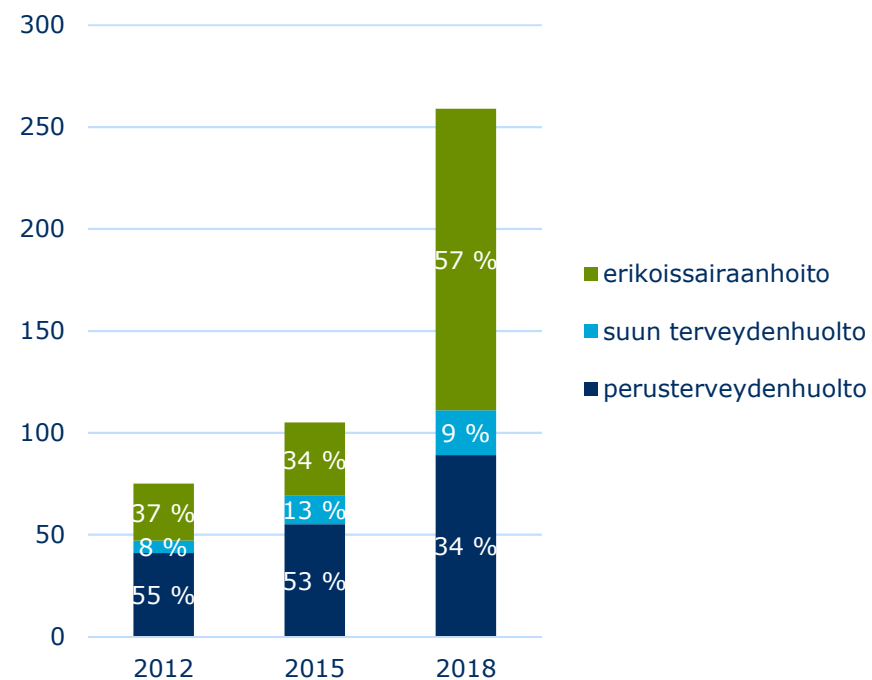
Valinnanvapauden toteutuminen edellyttää kuitenkin riittävää määrää palveluntuottajia, mikä ei useiden vastaajien mukaan toteudu.

Mitä keinoja valinnanvapauden lisäämiseksi voitaisiin mielestänne käyttää nykyisen lainsäädännön pohjalta?

- Kaikista tähän kysymykseen vastanneista (N = 54) henkilökohtaisen budjetin (N = 13) todettiin tulevaisuudessa lisäävän valinnanvapautta.
- Palvelujen tarjonnan lisääntymistä pidettiin tärkeänä, jotta syntyisi todellista valinnanvapautta etenkin pienemmillä paikkakunnilla ja Pohjois-Suomen alueilla.
- Palvelusetelin matkakustannusten korvaus koettiin ongelmaksi; Kela korvaa matkan lähimmälle terveysasemalle, jolloin kauempaa hankittujen palvelusetelipalvelujen käytön matkakustannukset tulevat asiakkaalle korkeiksi, mikä saattaa koitua esteeksi palvelusetelin käytölle.
- Korostettiin kokonaisuuden toteutumisen tärkeyttä palvelusetelin käytön osalta; avoimempi yhteistyö julkisten ja yksityisten palveluntuottajien välillä, jotta asiakas saa tarvitsemansa palvelun palvelutarpeensa mukaisesti ja oikea-aikaisesti.

Terveysspalveluissa käytössä olevien palvelusetelien määrän kehitys

	2012	2015	2018
Terveysspalvelut yht. (N), josta	75	105	259
perusterveydenhuolto	41	55	89
suun terveydenhuolto	6	14	22
erikoissairaanhoido	28	36	148

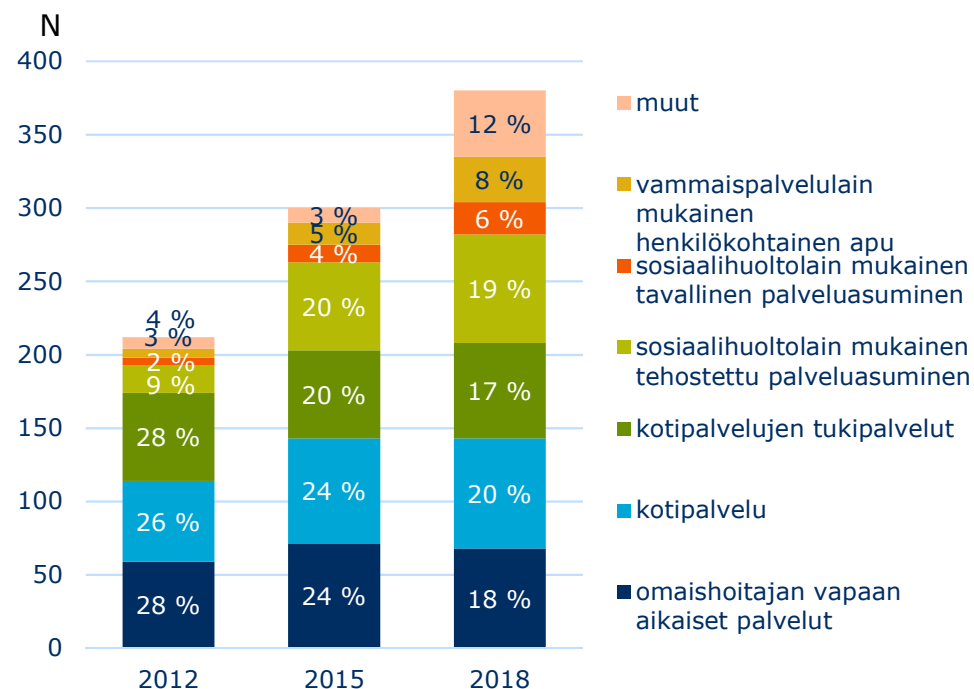

Terveydenhuollon palvelusetelien käyttö kasvanut voimakkaasti

- Terveyspalveluiden palvelusetelien käyttö on kasvanut voimakkaasti etenkin vuodesta 2015 lähtien.
- Palvelusetelien käyttö on lisääntynyt eniten erikoissairaanhoidossa, jonka osuus käytössä olevista terveystalujen palveluseteleistä on jo yli puolet.
- Perusterveydenhuollossa ja suun terveydenhuollossa palvelusetelien käytön lisääntyminen on ollut maltillisempaa.
- Sekä perusterveydenhuollon että erikoissairaanhoidon apuväline- ja terapiapalveluissa palvelusetelien käyttö on lisääntynyt merkittävästi vuodesta 2015.

Sosiaalipalveluissa käytössä olevien palvelusetelien määrän kehitys

	2012	2015	2018
Sosiaalipalvelut yht. (N), josta	212	300	381
omaishoitajan vapaan aikaiset palvelut	59	71	68
kotipalvelu	55	72	75
kotipalvelujen tukipalvelut	60	60	66
sosiaalihuoltolain mukainen tehostettu palveluasuminen	19	60	74
sosiaalihuoltolain mukainen tavallinen palveluasuminen	5	12	22
vammaispalvelulain mukainen henkilökohtainen apu	6	15	31
muut	8	10	45

Sosiaalipalvelujen palvelusetelien määrän kasvu on ollut tasaista

- Sosiaalipalvelujen palvelusetelien määrä kasvoi vuodesta 2015 vajaan kolmanneksen.
- Eniten palveluseteleitä käytetään selvityksen mukaan kotipalvelussa ja sosiaalihuoltolain mukaisessa tehostetussa palveluasumisessa.
- Ainoastaan omaishoitajan vapaan aikaisten palvelujen palvelusetelimäärä oli selvityksessä pienentynyt vuoteen 2015 verrattuna.
- Palvelusetelien määrän kasvua oli etenkin sosiaalihuoltolain mukaisessa tavallisessa palveluasumisessa, vammaispalvelulain mukaisessa henkilökohtaisessa avussa sekä muissa sosiaalipalveluissa, joihin ilmoitettiin kuuluviksi mm. kuljetuspalvelua, mielenterveyskuntoutujien tukiasumista, Green Care -toimintaa kehitysvammaisille ja tehostetun kotiutuksen palveluja.